

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2020 m. vasaris

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	3
ANK 590 straipsnio 1 dalies, 608 straipsnio 1 dalies taikymas	3
<i>Dėl administracinių nusižengimų teisenos juridiniam asmeniui pradėjimo ir administracinio protokolo surašymo</i>	3
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 132 straipsnio 3 dalies, 229 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl priežastinio ryšio ir kaltės</i>	5
BK 152 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl seksualinio priekabiavimo požymių</i>	6
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	7
BPK 1 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio 1 dalies, 164 straipsnio 1 dalies, 165 straipsnio 1 dalies, 171, 172 straipsnių nuostatų taikymasis	7
<i>Dėl pareigūnų veiksmų teisėtumo</i>	7
III. CIVILINĖS BYLOS	9
Šeimos teisė	9
<i>Dėl bendravimo su vaiku tvarkos (ne)vykdymo</i>	9
<i>Dėl ieškinio senaties termino negatoriniam ieškiniui pareikšti</i>	10
Sutarčių teisė	11
<i>Dėl vartojimo kredito sutarties sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu, informavimo ir kreditingumo vertinimo pareigų vartojimo kredito teisiniuose santykiuose</i>	11
<i>Dėl subrangovo teisės pareikšti piniginį reikalavimą tiesiogiai užsakovui</i>	13
Civilinio proceso teisė	13
<i>Dėl nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo</i>	13
<i>Dėl teisėjo (ne)šališkumo</i>	14
<i>Dėl reikalavimo panaikinti savavališkos statybos aktus nagrinėjimo teisme</i>	15
<i>Dėl apeliacinės instancijos teismo teisės ir pagrindų perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui po to, kai byla kasacinio teismo buvo perduota nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui</i>	16
Bankroto teisė	16
<i>Dėl bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės</i>	17
<i>Dėl bankroto bylos iškėlimo ne teismo tvarka pagrindų</i>	17
Vykdymo procesas	18
<i>Dėl reikalavimo nekilnojamąjį turtą perleisti kartu su žemės sklypo dalimi, kai turtas perleidžiamas priverstinio skolos išieškojimo procese</i>	18
Statybų teisė	19
<i>Dėl statybos techninės priežiūros paslaugų teikimo</i>	19
Darbo teisė	20
<i>Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekse nustatytų terminų kvalifikavimo</i>	20
Viešieji pirkimai	21
<i>Dėl tiekėjų pasiūlymų siaurąja prasme vertinimo ir tiekėjo teisės juos paaiškinti</i>	21

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 590 straipsnio 1 dalies, 608 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl administracinių nusižengimų teisenos juridiniam asmeniui pradėjimo ir administracinio protokolo surašymo

Šioje administracinio nusižengimo byloje apygardos teismas paliko galioti apylinkės teismo nutarimą, kuriuo administracinio nusižengimo teiseną juridiniam asmeniui nutraukta, nes

nepadarytos veikos, turinčios Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 57, 58 straipsniuose nurodytų pažeidimų požymių.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, konstatavo, kad apygardos teismas nesilaikė ANK įtvirtintų reikalavimų išsamiai patikrinti pirmosios instancijos teismo nutarimo teisėtumą, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles ir taip padarė esminį proceso teisės pažeidimą (ANK 658 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Kartu teisėjų kolegija atkreipė bylą iš naujo nagrinėsiančio teismo dėmesį į tai, kad šioje byloje teismai netinkamai aiškino administracinio nusižengimo protokolo surašymo juridiniam asmeniui už Statybos įstatymo 57, 58 straipsniuose nurodytų veikų padarymą teisinį reglamentavimą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagrindai pradėti administracinių nusižengimų teiseną yra įtvirtinti ANK 590 straipsnyje, kurio 1 dalyje nurodyta, kad pareigūnai, atlikdami įstatymų įgyvendinimo kontrolę ar kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas, administracinių nusižengimų teiseną pradeda vadovaudamiesi ANK ir jų veiklą reglamentuojančiais teisės aktais. Dėl administracinio nusižengimo teisenos pradžios procesinis dokumentas nerašomas. Taigi administracinio nusižengimo teiseną prasideda nuo to momento, kai pareigūnas, turintis teisę atlikti tyrimą dėl galimai padaryto administracinio nusižengimo ar surašyti administracinio nusižengimo protokolą, gauna duomenų apie galimai padarytą administracinį nusižengimą. Baigęs administracinio nusižengimo tyrimą, jį atlikęs pareigūnas surašo administracinio nusižengimo protokolą (ANK 608 straipsnio 1 dalis).

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje teismai sprendė, jog juridiniam asmeniui administracinio nusižengimo protokolas buvo surašytas nesilaikant Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 2 straipsnio, 11 straipsnio 6 dalies, Statybos ir ūkio subjektų veiklos patikrinimo tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) 50.2, 56 punktų nuostatų, tai yra kad toks procesinis dokumentas galėjo būti surašytas tik juridiniam asmeniui neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius privalomąjį nurodymą dėl nustatytų teisės aktų pažeidimo pašalinimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad tokia teismų pozicija yra neteisinga ir nepagrįsta. Teismų nurodytas teisinis reglamentavimas įtvirtina statybos patikrinimo metu nustatytų teisės aktų ar statinio projekto sprendinių (išskyrus kai nustatoma savavališka statyba) pažeidimų pašalinimo tvarką, o ne patraukimo administracinėn atsakomybėn sąlygas. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad Aprašas, kuris reglamentuoja išsamią statybos ir ūkio subjektų patikrinimo tvarką, nustato pažeidimų reikšmingumo kriterijus, pagal kuriuos pažeidimai yra skirstomi į mažareikšmius teisės aktų reikalavimų pažeidimus (sąrašas nurodytas Aprašo 50.12 punkte), dėl kurių asmenims taikomos poveikio priemonės, nurodytos Aprašo 57¹–57³ punktuose, ir reikšmingus pažeidimus (Aprašo 47 punktas), kuriais laikomi pažeidimai pažymėti simboliu „(!)“ (reikšmingo reikalavimo nevykdymas), už kurį taikoma ANK ar Statybos įstatyme nustatyta administracinė atsakomybė ir (ar) dėl kurio galima reikšminga žala ar realaus pavojaus grėsmė visuomenei, kitų asmenų interesams, aplinkai ir pan. Aprašo 53 punkte yra imperatyviai nurodyta, kad pareigūnas privalo asmenims, nurodytiems Aprašo 52 punkte, taikyti administracinio poveikio priemones už jų padarytus Aprašo 47 punkte nurodytus pažeidimus, Administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka surašydamas administracinio nusižengimo protokolą. Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, iš bylos medžiagos matyti, kad Statinio statybos rangovo veiklos patikrinimo akte yra nurodyti keturi reikšmingi pažeidimai, pažymėti simboliu „(!)“, todėl pagal aptartą teisinį reglamentavimą buvo pagrindas atsakingiems asmenims surašyti administracinių nusižengimų protokolus (esant faktui, kurį, kaip minėta, turi patikrinti apeliacinės instancijos teismas, kad juridinio asmens atliekamo statinio statybos patikrinimas pradėtas nepažeidžiant nustatytos tvarkos).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apygardos teismo nutartį panaikino ir administracinio nusižengimo bylą perdavė iš naujo nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-2-648/2020

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 132 straipsnio 3 dalies, 229 straipsnio taikymas

Dėl priežastinio ryšio ir kaltės

Šioje baudžiamojoje byloje skundžiamais teismų sprendimais nuteistoji pripažinta kalta pagal BK 132 straipsnio 3 dalį ir 229 straipsnį. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad kelyje, einančiame mišku, VŠĮ (*duomenys neskelbtini*) dirbusios ir viešąją paslaugą teikusios dviračių sporto trenerės organizuotos dviračių treniruotės metu įvyko eismo įvykis, kurio metu buvo mirtinai sužalota mažametė ugdytinė. Šių teismų nustatytų faktinių aplinkybių nuteistoji ir jos gynėjas kasaciniame skunde neginčijo, tačiau nesutiko su žemesnių instancijų teismų išvadomis dėl nuteistosios kaltės, teigdami, kad tarp veikos ir atsiradusių padarinių (nukentėjusiosios mirties) nėra būtinojo priežastinio ryšio. Kasatorių teigimu, pagal byloje nustatytas aplinkybes nuteistosios veika galėjo būti vertinama tik kaip gyvybės atėmimas be kaltės (kazusas).

Kasacinis teismas visų pirma pažymėjo, kad priežastinio ryšio nustatymas yra daugiau fakto klausimas ir loginis procesas, nes, sprendžiant šį klausimą, iš esmės nagrinėjamos faktinės įvykio aplinkybės, nustatoma loginė priežasčių seka, reikalinga išvadai padaryti, – ar yra ryšys tarp veikos ir padarinių. Antra, nagrinėjamos bylos medžiaga patvirtina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nagrinėdami faktines bylos aplinkybes, priešingai nei teigia kasatoriai, vertino ne tik trenerės ir jos ugdytinių išsidėstymo tvarką kelyje eismo įvykio metu, bet visas eismo įvykio, kurio metu žuvo mažametė, aplinkybes: trenerės, automobilio vairuotojo, nukentėjusiosios veiksmus, automobilio techninę būklę, jo ir dviratininkų judėjimo keliu kryptis ir trajektorijas, kelio paskirtį ir būklę bei kitas aplinkybes, taip pat asmenines eismo įvykio dalyvių savybes. Teismai, įvertinę objektyvių įvykio aplinkybių visumą, konstatavo, kad nuteistoji, organizuodama mažamečių vaikų dviračių treniruotę kelyje, tinkamai neįvertino treniruotės metu važiuojamojoje kelio dalyje susiklosčiusių aplinkybių, t. y. kelyje pasirodžiusio didesnio pavojaus šaltinio – sunkiasvorio automobilio parametrų; kelio, kuriame vyko treniruotė, būklės (kelio važiuojamoji dalis duobėta, asfaltas vietomis įskilęs, kelkraštis nepadengtas kieta danga, o yra natūrali žemė), žuvusios ugdytinės amžiaus ir jos važiavimo dviračiu važiuojamąja kelio dalimi patirties, dėl to mažametė, nesuvaldžiusi vairuojamo dviračio, nukrito važiuojamojoje kelio dalyje ir buvo mirtinai sužalota pro šalį važiuojančio sunkiasvorio automobilio. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasatorių skunde nurodomos aplinkybės, jog nukentėjusioji važiavo jai pagal ūgį parinktu dviračiu, kurį išbandė prieš važiuodami treniruotis, taip pat kad jos naudojamas dviratis buvo su storomis, nelygiam ir slidžiam paviršiui pritaikytomis padangomis, akivaizdu, nebuvo pakankamos priemonės treniruojamos mažametės ugdytinės sveikatai ir gyvybei apsaugoti.

Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes padarė vienodą, bylos medžiagą atitinkančią išvadą, kad dėl mažametės mirties yra kalta VŠĮ (*duomenys neskelbtini*) dirbusi ir viešąją paslaugą teikusi dviračių sporto trenerė, nes būtent jos veiksmai, pasireiškę netinkamu pareigų vykdymu – teisės aktų nustatytų specialių elgesio saugumo taisyklių, nurodytų Kelių eismo taisyklių 55 punkte (pakeitė Kelių eismo taisyklių 63 punktą) ir VŠĮ (*duomenys neskelbtini*) trenerio pareigybės aprašymo IV dalies „Atsakomybė“ 3 punkte, pažeidimu, buvo mažametės žūties ir dėl to jos artimiesiems atsiradusios didelės žalos priežastis. Žemesnės instancijos teismai, įvertinę byloje nustatytą įvykio situaciją ir bylos duomenis, apibūdinančius nuteistosios asmenybę (amžių, išsilavinimą, darbinę ir gyvenimišką patirtį), padarė išvadą, kad nuteistosios neatsargi kaltė pasireiškė nusikalstamu nerūpestingumu. Kasacinis teismas sutiko su tokiomis žemesnės instancijos teismų išvadomis, nes jos pagrįstos byloje BPK nustatyta tvarka surinktų, teisme ištirtų ir patikrintų bei pagal BPK 20 straipsnio 5 dalyje nurodytas taisykles įvertintų įrodymų visuma.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pagal nagrinėjamoje byloje nustatytas faktines aplinkybes nuteistajai BK 132 straipsnio 3 dalis, 229 straipsnis pritaikyti tinkamai, nes jos veikoje yra nustatyti visi būtini objektyvieji ir subjektyvieji šių nusikalstamų veikų požymiai, ir nuteistosios bei jos gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-628/2020

BK 152 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl seksualinio priekabiavimo požymių

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo pirmosios instancijos teismo buvo išteisintas, be kita ko, dėl jam pareikštų kaltinimų dėl keturių seksualinio priekabiavimo atvejų (BK 152 straipsnio 1 dalis). Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai priėmė išteisinamąjį nuosprendį dėl vieno seksualinio priekabiavimo atvejo prie nukentėjusiosios, dirbusios kaltinamojo padėjėja, ir jį nuteisė.

Teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad už seksualinį priekabiavimą pagal įstatymu įtvirtintą reguliavimą galima taikyti skirtingas atsakomybės rūšis – drausminę, civilinę, administracinę, o išimtiniais atvejais – baudžiamąją, todėl būtina išskirti privalomuosius veikos požymius, kurie lemtų baudžiamosios atsakomybės taikymą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad objektyviai seksualinis priekabiavimas BK 152 straipsnio prasme pasireiškia vulgariais ar panašiais veiksmais, pasiūlymais ar užuominomis. Vulgarūs ar panašūs veiksmai – tai nepageidautinas, seksualinio pobūdžio fizinis kontaktas su asmeniu (prisilietimai, glostymai, apkabinimai ir pan.). Vulgarūs ar panašūs pasiūlymai ar užuominos – tai aiškiai nukentėjusiam asmeniui nepriimtinas, jį žeminantis ir įžeidžiantis, įžūlus, akivaizdžiai nukrypęs nuo elgesio normų verbalinis arba neverbalinis seksualinio pobūdžio asmens elgesys (pavyzdžiui, žeminantys asmenį seksualinio pobūdžio pokalbiai, komentarai apie asmens išvaizdą, siejami su asmens lytimi, įvairaus pobūdžio pažadai ir siūlymai, susiję su seksualiniu bendravimu, seksualinio pobūdžio spaudinių, vaizdo ar garso įrašų demonstravimas, seksualinio pobūdžio gestai, SMS žinučių, raštelių, laiškų rašymas bei telefono pokalbiai seksualinėmis temomis, intymių dovanų pirkimas ir pan.). Ši veika turi pasireikšti aktyviais veiksmais ir jie asmeniui, kurio atžvilgiu atliekami, turi būti nepageidautini, nepriimtini ir atgrasantys. Meilininimasis, pasiūlymas, užuomina į intymius santykius tampa seksualiniu priekabiavimu, kai tai daroma pakartotinai po to, kai į tokį poelgį buvo reaguota nedviprasmiškai neigiamai.

Teisėjų kolegija pabrėžė, kad būtinas baudžiamojo nusižengimo, nustatyto BK 152 straipsnyje, požymis yra nukentėjusio asmens priklausomumas nuo kaltininko. Teismų praktikoje išaiškinta, kad pasinaudojimas nukentėjusio asmens priklausomumu pasireiškia tuo, kad kaltininkas, darydamas nusikalstamą veiką, piktnaudžiauja tarp jo ir nukentėjusio asmens esamu priklausomumu, kuris gali susiklostyti dėl giminystės, tarnybos, materialinės priklausomybės ir kitais pagrindais (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288-648/2018). Seksualinio priekabiavimo norma išskiria dvi galimas priklausomumo formas: pagal tarnybą priklausomi asmenys ir kitais priklausomi asmenys. Priklausomumas pagal tarnybą reiškia, kad nukentėjusįjį ir kaltininką sieja tarnybiniai ar darbiniai santykiai, reglamentuojami Lietuvos Respublikos darbo kodekso, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos, Lietuvos Respublikos karo tarnybos ir kitų įstatymų, nustatančių darbdavio ir darbuotojo (valstybės tarnautojo) teises ir pareigas, normomis. Kitoks priklausomumas nuo kaltininko gali pasireikšti įvairiomis formomis, tačiau ir šiuo atveju priklausomumo santykiai turi turėti tam tikrą objektyvų pagrindą, patvirtinantį, kad kaltininką ir nukentėjusįjį sieja tam tikras ryšys, kuris kaltininkui sudaro galimybę savo sprendimais esmingai paveikti (pakeisti) nukentėjusio asmens padėtį. Objektyviuoju priklausomumo pagrindu laikytini asmenų priklausomumas civilinių teisinių (sutartinių, prievolinių ir kt.), šeiminių santykių (sutuoktinių (sugyventinių) tarpusavio, vaikų ir tėvų, giminystės, globos ir rūpybos ir kt.) pagrindais, taip pat tarp atskirų asmenų grupių susiklostę santykiai, kurių šalys turi tam tikrą priešpriešinių teisių

ir pareigų (pavyzdžiui, gydytojo ir paciento, mokytojo ir mokinio, dėstytojo ir studento santykiai ir pan.) arba kurias sieja materialinė priklausomybė. Objektyviu pavidolu priklausomumo pagrindu gali būti pripažintos ir kitokios faktinės situacijos, kai kaltininko sudarytos fizinės ar psichologinės kliūtys, apribojančios nukentėjusiojo veikimo laisvę, sudaro jam sąlygas esmingai paveikti nukentėjusiojo padėtį. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad priekabiavimo faktams nustatyti nebūtina, kad asmuo, prie kurio priekabiavama, aiškiai ir kategoriškai prieštarautų tokiam elgesiui, kai akivaizdu, kad toks elgesys šiam asmeniui buvo nepriimtinas ir objektyviai įžeidžiamas.

Taigi, anot teisėjų kolegijos, seksualinio pobūdžio veiksmai, pasiūlymai ir užuominos tampa seksualiniu priekabiavimu BK 152 straipsnio prasme, kai toks kaltininko elgesys yra ne vienkartinis, o trunka tam tikrą laiką (yra pasikartojantis arba sistemingas) ir kai į tokį kaltininko poelgį buvo reaguota nedviprasmiškai neigiamai. Būtent nepageidautinų vulgarių ar panašiai seksualinio pobūdžio veiksmų, pasiūlymų ar užuominų pakartotinumai leidžia spręsti apie tokių veiksmų intensyvumą, sistemiskumą ir tokią veiką vertinti kaip pavojingą baudžiamosios teisės prasme.

Teisėjų kolegija nurodė, kad kasatoriaus atlikti nevienkartiniai vulgarūs veiksmai prieš vieną iš nukentėjusiųjų, pasireiškę nukentėjusiosios nepageidautinu fiziniu jos kūno lietim, seksualinio pobūdžio, nukentėjusiąją trikdančių komentarų apie jos išvaizdą, lyties organus, jų jautrumą išsakymas ir siūlymai nukentėjusiai intymioje, neviešoje aplinkoje pažiūrėti filmą, pavakarieniauti, tokių veiksmų intensyvumas ir jų tęstinumas, vieta ir laikas, kasatoriaus statusas ir jo turėti įgaliojimai spręsti dėl nukentėjusiosios teisinės padėties tarnyboje, apeliacinės instancijos teismui leido padaryti pagrįstą išvadą dėl jo tyčios turinio ir jo veiksmų tikslo – seksualiai bendrauti ar pasitenkinti ir tokius jo veiksmus vertinti kaip nusikalstamus baudžiamosios teisės prasme. Atitinkamai, teisėjų kolegijos nuomone, tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes ir kasatoriui inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo metu galiojantį teisinį reglamentavimą teisingai nustatė, kad tarp nuteistojo ir kitų trijų nukentėjusiųjų nebuvo susiklostę nei priklausomumo pagal tarnybą, nei kitokio priklausomo santykiai. Dėl to, anot teisėjų kolegijos, nėra pagrindo nesutikti su žemesniųjų instancijų teismų išvadomis, kad seksualinio priekabiavimo prie kitų trijų nukentėjusiųjų veikose nėra nustatytas būtinas BK 152 straipsnio 1 dalyje nurodyto baudžiamojo nusižengimo sudėties požymis – tarnybinis ar kitoks priklausomumas. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nuo 2017 m. liepos 1 d. pasikeitęs teisinis darbo santykių reguliavimas, Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo nuostatų pakeitimai, sudaro teisinę prielaidą įsidarbinimo santykius laikyti sudedamąja tarnybos (darbo) santykių dalimi, todėl ir darbdavio ar jo funkcijas atliekančio asmens seksualinis priekabiavimas prie siekiančio įsidarbinti asmens, nustačius kitus būtinus BK 152 straipsnio sudėties požymius, gali būti vertinamas kaip seksualinis priekabiavimas prie pagal tarnybą priklausomo asmens BK 152 straipsnio prasme.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas paduotus prokuroro, nukentėjusiųjų ir civilinių ieškovių, nuteistojo kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-1073/2020

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 1 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio 1 dalies, 164 straipsnio 1 dalies, 165 straipsnio 1 dalies, 171, 172 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl pareigūnų veiksmų teisėtumo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje, kasatoriai skunduose teigė, kad apeliacinės instancijos teismas priimdamas sprendimą rėmėsi duomenimis, neatitinkančiais įrodymams keliamų leistinumo ir teisėtumo reikalavimų. Anot kasatorių, pareigūnams gavus du pranešimus dėl galimai įvykdytos statybinių medžiagų vagystės, buvo atliekamas mikroautobusų ir asmenų stebėjimas bei sekimas, tuo tarpu ilgalaikis vietovės stebėjimas, asmenų bei transporto priemonių sekimas nėra reglamentuojami BPK 168 straipsnio 1 dalyje, ir sekimas yra procesinė prievartos priemonė, kurios atlikimas turi būti

sankcionuotas ir kuri taikoma tik pagal griežtai BPK 160, 160¹ straipsniuose nustatytą tvarką bei taisykles.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant pareigūnų veiksmų teisėtumo klausimą yra svarbios kelios teismų praktikoje suformuotos taisyklės. Pirma – tais atvejais, kai duomenis surenka valstybės institucijos ar pareigūnai (ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas, teismas), būtina patikrinti, ar jie gauti įstatyme nurodytu būdu (principas – „leidžiama tai, kas numatyta įstatyme“) ir ar nebuvo pažeista įstatyme nustatyta duomenų gavimo tvarka. Duomenys, kuriuos valstybės institucijos gavo įstatyme nenurodytu būdu, įrodymais nepripažįstami. Antra – nors BPK 20 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad įrodymais pripažįstami duomenys, gauti įstatymų nustatyta tvarka, tačiau teismų praktika rodo, kad šios normos nereikia suprasti tiesiogiai. Teisėjų kolegija nurodė, kad praktikoje pasitaiko atvejų, kai tam tikri duomenys yra gaunami ne tik įstatymų, bet ir žemesnės teisinės galios aktų nustatyta tvarka. Šiuo atveju svarbu, kad žemesnės teisinės galios aktai būtų priimti vadovaujantis įstatymu. Trečia, kasacinio teismo praktikoje, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, taip pat ne kartą konstatuota, kad įstatymas, kuriuo reglamentuojamas slapto sekimo (stebėjimo) priemonių taikymas, susijęs su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintų teisių, tokių kaip teisė į privatą ir šeimos gyvenimą, būsto neliečiamybę ir susirašinėjimo slaptumą, apribojimu. Dėl to tam, kad asmuo nepatirtų savavališko ir nepagrįsto teisės į privatumą suvaržymo, slaptos informacijos apie rengiamą, daromą, padarytą nusikalstamą veiką rinkimo priemonės, taip pat ir nurodytos Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme, kuriomis įsiterpiama į žmogaus privatą gyvenimą, gali būti skiriamos tik įstatyme nustatytais pagrindais, laikantis įstatyme nustatytos tvarkos, tik motyvuotu teismo sprendimu, paisant proporcingumo reikalavimų.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje kai kurie Kriminalinės policijos Organizuotų nusikaltimų tyrimo skyriaus pareigūnų veiksmai, kuriuos jie atliko nustatydami nusikalstamą veiką padariusius asmenis, buvo panašūs į BK reglamentuojamą slaptą sekimą: kai buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, pareigūnai, patikrinę aplink įvykių vietas esančių vaizdo kamerų įrašus bei liudytojų žodinius parodymus, nustatė, kad minėtos vagystės galimai buvo padarytos naudojant krovininius mikroautobusus, kurių naudotojai buvo nuteistieji; vėliau atlikus aplink įvykio vietą esančių vietovių apžiūrą buvo nustatyta nurodytų transporto priemonių buvimo vieta, atliekant šios vietovės stebėjimą buvo siekiama nustatyti asmenis, kurie atlydėjo ir (ar) atvairavo transporto priemones. Kai buvo pastebėti jų pasiimti atvykę asmenys, jie buvo nulydėti į prekių iškrovimo vietą. Taigi, iš įvykių eigos matyti, kad pareigūnų veiksmai buvo atliekami viešose vietose, truko apie penkias valandas, jų tikslas buvo nustatyti tiek pavogtų prekių buvimo vietą, tiek asmenis, kurie galimai atliko šias veikas. Tai visiškai atitinka pareigūnų įgaliojimus, kuriuos apibrėžia jų veiklą reglamentuojantys dokumentai – Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 5, 6, 21, 22, 25, 26 ir kt. straipsniai, Lietuvos policijos generalinio komisaro 2008 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. 5-V-300 (Lietuvos policijos generalinio komisaro 2012 m. gruodžio 18 d. įsakymo Nr. 5-V-915 redakcija) patvirtintų Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato nuostatų 11 punktą ir kiti poįstatyminiai aktai bei šių pareigūnų pareiginės instrukcijos.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal teismų praktiką pats savaime kokio nors objekto stebėjimas yra bendrasis pažinimo metodas, ir jeigu juo nepažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nėra draudžiamas veiksmas, nesvarbu, kas – privatus asmuo ar valstybės pareigūnas – tai daro. Jeigu stebint objektą renkama informacija apie Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų saugomas vertybes, tai toks stebėjimas turi būti atliekamas įstatymų nustatyta tvarka, pavyzdžiui, informacija apie privatą asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą (BPK 160, 160¹ straipsniai). Tuo tarpu nagrinėjamu atveju policijos pareigūnai stebėjo viešas teritorijas, jose paliktas transporto priemones bei asmenis, atvykusius jų pasiimti, šie veiksmai nebuvo fiksuoti naudojant vaizdo ar garso įrangą, jais nebuvo renkama informacija apie kokio nors žmogaus privatą gyvenimą ar apie kokias nors kitas Konstitucijos ir įstatymų saugomas vertybes. Dėl to teisėjų kolegija sprendė, kad tokiais veiksmais policijos pareigūnai realizavo jų veiklą reglamentuojančių norminių aktų nustatytą teisę ir pareigą imtis visų priemonių, kad būtų išaiškinta

nusikalstama veika ir nustatyti ją įvykdę asmenys (BPK 1 straipsnio 1 dalis, 164 straipsnio 1 dalis, 165 straipsnio 1 dalis, 171, 172 ir kt. straipsniai).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nėra pagrindo daryti išvados, jog pareigūnų surinkti duomenys buvo gauti ne įstatymo nustatyta tvarka ar jiems rinkti būtų reikalinga speciali tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-1073/2020

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl bendravimo su vaiku tvarkos (ne)vykdymo

Pareiškėja (antstolė) prašė skirti suinteresuotam asmeniui (vaiko motinai, su kuria nustatyta vaiko gyvenamoji vieta) baudą už teismo nutartimi patvirtintos bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos nevykdymą. Pareiškėja nurodė, kad suinteresuotas asmuo nesilaikė psichologo rekomendacijų ir taip pažeidė bendravimo tvarką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tinkamas teismo sprendimo (nutarties) dėl bendravimo su vaiku tvarkos vykdymas apima ne tik susilaikymą nuo aktyvių veiksmų, darančių sprendimo vykdymą negalimą, bet ir pareigą imtis reikiamų priemonių, kad būtų realiai pasiekiamas sprendimu siektas rezultatas – vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo (motinos) kontaktas, jų tarpusavio ryšio atkūrimas ir palaikymas. Teismo sprendimo (nutarties) nevykdymas negali būti pateisinamas vaiko nuomone, kuri suformuota vaiko interesus pažeidžiančiu būdu. Todėl vertinant vaiko pareiškštą poziciją kaip priežastį, dėl kurios teismo sprendimas (nutartis) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo nebuvo vykdomas, turi būti atsižvelgiama ir į tai, ar ši pozicija yra visiškai savarankiška.

Remiantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 25 punktu, išnagrinėjęs turimą medžiagą antstolis priima patvarkymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos. Jeigu skolininkas nevykdo antstolio patvarkymo dėl sprendimo vykdymo tvarkos, antstolis surašo sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir kreipiasi į teismą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 771 straipsnyje nustatyta tvarka. Kasacinis teismas išaiškino, kad sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą antstolis surašo ir teismui perduoda tik nustatęs esant pakankamai objektyvių duomenų apie teismo sprendimo (nutarties) dėl skyrium gyvenančio tėvo (motinos) bendravimo su vaiku tvarkos neįvykdymą. Taigi akte jis turi nurodyti, kokiais konkrečiais tėvo (motinos) veiksmais (neveikimu) pasireiškė teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymas ir kokios aplinkybės (įrodymai), antstolio vertinimu, patvirtina šiuos veiksmus (neveikimą). Teismas, spręsdamas sprendimo (nutarties) neįvykdymo klausimą pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį, be kita ko, patikrina, ar byloje surinkta pakankamai įrodymų, patvirtinančių akte nurodytus konkrečius tėvo (motinos) veiksmus (neveikimą), kuriais pasireiškė teismo sprendimo (nutarties) neįvykdymas. Tokios bylos nagrinėjimo dalykas yra antstolio surašytame akte nurodyti tėvo (motinos) veiksmai (neveikimas). Kiti, akte nenurodyti tėvo (motinos) veiksmai (neveikimas) nesudaro pagrindo taikyti sankciją pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendravimo su vaiku tvarkos nuostata, pagal kurią tėvai turi vadovautis psichologo rekomendacijomis, negali būti aiškinama kaip automatiškai suteikianti teismo nutartyje nenurodytoms (ir nutarties priėmimo metu realiai neegzistuojančioms) psichologo rekomendacijoms galią, analogišką CPK 18 straipsnyje nustatytai teismo sprendimo privalomajai galią. Ši bendravimo tvarkos nuostata aiškintina kaip nustatanti šalių pareigą teismo nutarties vykdymo tikslu pasitelkti psichologą, kuris patartų, kaip efektyviai ir sklandžiai vykdyti teismo

nutartį, kad būtų užtikrinti geriausi vaiko interesai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad psichologo rekomendacijų nesilaikymas gali būti pagrindas spręsti apie tėvo arba motinos kooperavimosi pareigos pažeidimą tik esant tam tikroms sąlygoms (jei konkretų psichologą pasirinko abi šalys, psichologo rekomendacijos yra visiškai aiškios, jos iš anksto tinkama forma pristatytos abiem šalims, psichologas aiškiai nurodė jų privalomumo laipsnį ir pan.).

Kadangi antstolės surašytame neįvykdymo akte nebuvo nurodyta, kokiais konkrečiai motinos veiksmais (neveikimu) pasireiškė psichologo rekomendacijų nesilaikymas, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-969/2020

Dėl ieškinio senaties termino negatoriniam ieškiniui pareikšti

Ieškovai prašė teismo pripažinti atsakovų savavališkai pastatytą pastatą neteisėtu ir įpareigoti juos šį pastatą, įsiterpusį į ieškovams priklausantį žemės sklypą, nugriauti. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovai, negalėdami naudotis jiems nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo dalimi, ant kurios pastatyta didžioji dalis atsakovų statinio, o kita statinio dalis – nesilaikant teisės aktais nustatyto atstumo iki jų sklypo ribos, ir siekdami, kad neteisėtai pastatytą statinį atsakovai nugriautų, pareiškė teisme negatorinį ieškinį.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teisei reikšti negatorinį ieškinį ieškinio senaties terminas prasideda kiekvieną atlikto pažeidimo dieną. Jeigu nuosavybės teisės pažeidimas yra tęstinio pobūdžio, tada neturi reikšmės, kada nuosavybės teisės pažeidimas prasidėjo, svarbu nustatyti, kad pažeidimas tebesitęsia ieškinio pareiškimo dieną. Kadangi ieškovai, kol jiems nuosavybės teise priklausančio sklypo dalyje yra atsakovams priklausantis statinys, šia sklypo dalimi negali naudotis pagal paskirtį, ieškovų teisei reikšti negatorinį ieškinį ieškinio senaties terminas prasideda kiekvieną atlikto pažeidimo dieną, t. y. kiekvieną dieną, kol jų žemės sklypo dalyje neteisėtai stovi atsakovams priklausantis statinys. Kasacinis teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog, ieškovams įgyjant nuosavybės teise sklypą, jo dalyje jau stovėjo atsakovams priklausantis statinys, nėra reikšminga sprendžiant, ar ieškovai turi teisę reikšti negatorinį ieškinį reikalaudami atkurti ne iki jų, bet iki ankstesnių sklypo savininkų subjektinės nuosavybės teisės pažeidimo buvusią padėtį, kadangi žemės sklypo savininko (savininkų) subjektinės nuosavybės teisės pažeidimas buvo ne tik iki tol, kol ieškovai įgijo nuosavybės teisę į žemės sklypą, bet ir ieškovams įgijus šią teisę bei tebesitęsia iki šiol.

Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad byloje, kuriose reiškiamas negatorinis ieškinytis reikalaujant įpareigoti statytojus nugriauti ieškovams nuosavybės teise priklausančiuose žemės sklypuose pastatytus statinius, kurie buvo pastatyti neturint teisės naudoti žemės sklypus statiniams pastatyti ir naudoti, nustatytas žemės sklypų savininkų teisių pažeidimas tam tikrais atvejais gali būti pašalintas ir neįpareigojant nugriauti statinių, bet teismui nustatant servitutus. Toks atvejis gali būti, pvz., kai nėra įrodymų, kad statinys pastatytas pažeidžiant kitus imperatyvius statyba reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus (išskyrus reikalavimą turėti teisę statyti žemės sklype statinį), nustatoma, kad statytojas buvo sąžiningas, kad sklypo savininkas, kiek susiję su jo sklype vykdyta statyba, nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus, o įpareigojimas nugriauti statinį nebūtų proporcinga priemonė ir jos taikymas pažeistų teisingumo principą, kadangi nebūtų išlaikytas teisingas balansas, reikalaujantis užtikrinti maksimalią ne tik žemės sklypo, bet ir sąžiningo statinių statytojo teisių apsaugą. Atsižvelgdamas į tai, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog ieškovams nuosavybės teise priklausančio sklypo dalyje esančio statinio statytojas (statytojai) žinojo, kad stato statinį jiems nuosavybės teise nepriklausančio žemės sklypo dalyje, taip pat nenustatyta, kad statinio statytojas (statytojai) turėjo pagrindą manyti, jog turi teisę statyti šiame žemės sklype, kasacinis teismas padarė išvadą, kad statinio statytojas (statytojai) nebuvo sąžiningas (sąžiningi), todėl nagrinėjamoje byloje pagrįstai nebuvo vertinama, ar klausimas dėl ieškovų sklypo dalyje esančio statinio likimo neturėtų būti sprendžiamas taikant teisinių santykių stabilumo ir tikrumo, teisėtų lūkesčių principus bei atsižvelgiant į tai, ar atsakovų įpareigojimas pašalinti statinį būtų proporcinga ieškovų galimo teisės pažeidimo gynimo priemonė, ar šiuo atveju nebūtų pagrindo nustatyti

atsakovams atlygintinį servitutą. Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-15-403/2020

Sutarčių teisė

Dėl vartojimo kredito sutarties sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu, informavimo ir kreditingumo vertinimo pareigų vartojimo kredito teisiniuose santykiuose

Ieškovė (juridinis asmuo) prašė priteisti iš atsakovės (fizinio asmens) negrąžintą paskolą bei palūkanas. Ieškovė savo reikalavimą kildino iš vartojimo kredito sutarties. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal kasacinio teismo teisės aiškinimo ir taikymo praktiką teismas *ex officio* turi kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio CK 6.188 straipsnio 2 dalyje) išdėstytus kriterijus, o teismo pareiga *ex officio* vertinti sąžiningumą yra ir vartojimo kredito teisinių santykių atveju.

Kasacinis teismas nurodė, kad informacijos atskleidimo pareiga vartojimo kredito teisiniuose santykiuose turi esminę reikšmę. Būtent tinkamai ir laiku vartotojui suteikta informacija užtikrina vartojimo kredito rinkos skaidrumą ir leidžia vartotojui palyginti teikiamų kreditų pasiūlą, be to, suteikia galimybę vartotojui įvertinti įsipareigojimų apimtį ir nuspręsti įsigyti tai, kas labiausiai atitinka jo poreikius. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sutarties sąlygos, nustatančios mokėjimo palūkanų dydį ir jų apskaičiavimo tvarką, taip pat vartojimo kredito sumą bei bendrą vartojimo kredito kainos metinę normą, yra pagrindinį vartojimo kredito sutarties dalyką apibrėžiančios sąlygos, priskirtinos pagrindinei vartojimo kredito gavėjui būtinai atskleisti informacijai. Pagrindinių sutarties sąlygų kontrolė sąžiningumo aspektu yra ribota, t. y. ji galima tik tuo atveju, jeigu šios sąlygos yra neskaidrios (išreikštos neaiškiai ir nesuprantamai). Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad jei būtų nustatyta aplinkybė, jog vartotojui nebuvo suteikta visa informacija dėl bendros vartojimo kredito kainos, bendros vartojimo kredito kainos metinės normos, palūkanų ir vartojimo kredito sumos, būtų pagrindas šias sutarties sąlygas laikyti nesąžiningomis pagal CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 9 punktą. Kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas. Atsižvelgiant į tai, kad sąlygos, apibrėžiančios bendrą vartojimo kredito kainą, bendros vartojimo kredito kainos metinę normą, palūkanas ir vartojimo kredito sumą, yra pagrindinį sutarties dalyką apibrėžiančios vartojimo kredito sutarties sąlygos, jų neatitiktis skaidrumo reikalavimui, jeigu jis lemia sąlygų nesąžiningumą, neleidžia išsaugoti vartojimo kredito sutarties, nes be šių sutarties sąlygų vartojimo kredito sutartis toliau negalėtų galioti. Todėl tokiu atveju visa sutartis (įskaitant ir jos pakeitimus) turėtų būti pripažinta negaliojančia ir turėtų būti taikoma restitucija.

Kasacinis teismas taip pat akcentavo pareigos tinkamai įvertinti kredito gavėjo kreditingumą svarbą. Tokia kredito davėjo pareiga nustatyta Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnyje. Vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, vien vartojimo kredito gavėjo deklaracijos apie savo finansinę padėtį pateikimas vartojimo davėjui, šių deklaruotų duomenų nepatvirtinus tai pagrindžiančiais įrodymais, negali būti vertinamas kaip tinkamas vartojimo kredito davėjo pareigos įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditingumą atlikimas. Kadangi pagal įstatymą kreditingumo vertinimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui, jam tenka ir šios pareigos tinkamo įvykdymo įrodinėjimo našta. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vartojimo kredito davėjo pareigos įvertinti kredito gavėjo kreditingumą netinkamas vykdymas sukelia atitinkamas teises pasekmes. Pagal Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 6 dalį (kreditų suteikimo metu galiojusios redakcijos; nuo 2016 m. vasario 1 d. galiojančios redakcijos 8 straipsnio 7 dalį), kai vartojimo kredito davėjui netinkamai įvertinus vartojimo kredito gavėjo mokumą ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės ir vartojimo kredito davėjo neįvertintos ar netinkamai įvertintos aplinkybės iš esmės lėmė pavėluotą

įmokų mokėjimą, vartojimo kredito gavėjui netaikomos netesybos ir mokesčiai pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais.

Bylai aktualios 2012 m. sausio 1 d. Vartojimo kredito įstatymo redakcijos (2011 m. lapkričio 17 d. įstatymo redakcija Nr. XI-1684) 21 straipsnis nustatė reikalavimus bendrai vartojimo kredito kainai. Įstatymo 21 straipsnio 1 dalis įtvirtino, kad bendra vartojimo kredito kaina turi būti protinga, pagrįsta, atitikti sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeisti vartojimo kredito gavėjo ir vartojimo kredito davėjo interesų pusiausvyros; pagal 3 dalį teismas, įvertinęs šalių sutartinių santykių pobūdį, prievolės vertę, kreditoriaus išlaidas, vartojimo kredito sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes, gali sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnyje įtvirtintas bendros vartojimo kredito kainos kontrolės institutas atskiras nuo sutarčių sąlygų kontrolės taikant nesąžiningų sąlygų institutą, nes skiriasi šių dviejų institutų taikymo pagrindai ir pasekmės. Pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį teismas turi teisę ne pripažinti nesąžiningą sutarties sąlygą negaliojančia, o sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą. Šie du institutai gali būti taikomi greta, t. y. vartojimo kredito sutarties sąlygą įvertinus pagal CK 6.228⁴ straipsnyje nustatytus nesąžiningų sąlygų kriterijus, po to, jei reikia arba tiek, kiek netaikoma pagal CK 6.228⁴ straipsnį (pvz., jei tai yra pagrindinį dalyką apibrėžianti sąlyga ir ji yra aiški ir suprantama), taikomas Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnis.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nustačius faktą, jog vartojimo kredito davėjas neįvykdė Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos pareigos dėl vartojimo kredito gavėjo kreditingumo įvertinimo, kredito davėjui turi būti taikomos Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje (nuo 2016 m. vasario 1 d. galiojančios redakcijos 8 straipsnio 7 dalyje) įtvirtintos teisinės pasekmės. Kartu, kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į nustatytas vartojimo kredito sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes, greta nurodytų pasekmių gali būti mažinama vartojimo kredito kaina pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį. Nors tik nuo 2016 m. vasario 1 d. galiojančios redakcijos Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, jog, be netesybų ir mokesčių pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui netaikymo, jeigu vartojimo kredito davėjas ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės netinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vartojimo kredito gavėjui papildomai netaikomos ir palūkanos, tačiau toks įstatymo pasikeitimas nedraudžia mažinti vartojimo kredito kainos pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį iki šio Vartojimo kredito įstatymo pakeitimo sudarytomis sutartimis.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad atsižvelgiant į tai, jog kompensacinių palūkanų paskirtis ir prigimtis iš esmės yra analogiška kaip ir netesybų, o Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalis riboja visų galimų netesybų ir mokesčių už vartojimo kredito sutartyje nustatytų finansinių įsipareigojimų nevykdymą taikymą vartojimo kredito gavėjui, Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje minimos netesybos aiškintinos kaip apimančios ir kompensacines palūkanas, mokamas dėl vartojimo kredito gavėjo prievolių vykdymo terminų pažeidimo. CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtinta preziumuojama nesąžininga sutarties sąlyga, kuria nustatoma neproporcingai didelė vartotojo civilinė atsakomybė už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad sprendžiant klausimą, ar netesybų dydis yra neproporcingai didelis, be kita ko, atsižvelgiama į įstatymuose nustatytą netesybų dydį. Kadangi nagrinėjamoje byloje šalių sudarytos sutarties 7.1 punkte nustatytas kompensacinių palūkanų dydis yra daugiau nei 5 kartus didesnis nei Vartojimo kredito įstatyme nustatytas maksimalus dydis, turėtų būti sprendžiama dėl šios sutarties sąlygos sąžiningumo ar niekinio jos pobūdžio pagal CK 1.80 straipsnį.

Konstatavęs, kad byla nagrinėję teismai nukrypo nuo teismų praktikoje įtvirtintos pareigos *ex officio* kvalifikuoti vartojimo sutartis ir vertinti vartojimo sutarties sąlygas jų sąžiningumo vartotojo atžvilgiu aspektu, dėl to neišsiaiškino visų šiai bylai išnagrinėti reikšmingų aplinkybių, netinkamai paskirstė šalių įrodinėjimo našta, netinkamai aiškino ir taikė Vartojimo kredito įstatymo 5, 8 ir 11 straipsnių normas, dėl to galėjo būti neteisingai išnagrinėta byla, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino ir byla perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020

Dėl subrangovo teisės pareikšti piniginį reikalavimą tiesiogiai užsakovui

Ieškovė (subrangovė) prašė priteisti iš atsakovės (užsakovės) skolą. Ji nurodė, kad tarp jos, atsakovės ir trečiojo asmens (generalinio rangovo) buvo sudarytas susitarimas, pagal kurį už ieškovės atliktus darbus atsakovė mokės tiesiogiai ieškovei. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Pagal CK 6.650 straipsnio 4 dalį subrangovas neturi teisės reikšti piniginių reikalavimų tiesiogiai užsakovui dėl atsiskaitymo už atliktus darbus, nebent kitaip būtų nustatyta įstatyme ar šalių sudarytoje sutartyje. Apžvelgiamu atveju užsakovė, rangovas ir subrangovė sudarė trišalį susitarimą, kuriuo susitarė dėl užsakovės pareigos atsiskaityti tiesiogiai su subrangove už jos tinkamai ir laiku atliktus bei užsakovės priimtus darbus. Kasacinis teismas pripažino, kad šiuo susitarimu buvo susitarta dėl generalinio rangovo būsimos reikalavimo teisės užsakovui, kuri atsirastų subrangovei tinkamai ir laiku atlikus darbus, o užsakovei juos priėmus, perleidimo subrangovei. Trišaliame susitarime įtvirtintas šalių siekis išsaugoti iki reikalavimo teisės perleidimo buvusių skolininko ir kreditoriaus teisinę padėtį (jos negerinant ir nebloginant), kadangi mokėjimas pagal prievolę naujajai reikalavimo įgijėjai (subrangovei) turėjo būti atliekamas laikantis skolininkę (užsakovę) ir pradinį kreditorių (generalinį rangovą) siejančios rangos sutarties nuostatų, reglamentuojančių atliktų darbų apmokėjimą. Kasacinis teismas sprendė, kad tokio susitarimo sudarymas neprieštarauja įstatymams, jo sąlygos nepažeidžia imperatyvių teisės normų.

Byloje taip pat buvo nustatyta, kad antstolė, areštavusi trečiojo asmens turtines teises, nurodė atsakovei trečiajam asmeniui mokėtinas sumas pagal suėjusius mokėjimo terminus pervesti antstolei. Tuo remdamasi atsakovė pervedė lėšas į antstolės nurodytą sąskaitą. Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai būsimos reikalavimo teisės atsiradimas yra susietas su tam tikra ateityje įvyksiančia sąlyga, tokios reikalavimo teisės perleidimas yra laikomas įvykusių reikalavimo perleidimo sandorio sudarymo momentu, nebent pačiame sandoryje būtų nustatytas vėlesnis įsigaliojimo terminas. Todėl skolininko turtinių teisių areštas neapima tų jo reikalavimo teisių, kurios kaip būsimos reikalavimo teisės buvo perleistos iki turtinių teisių arešto. Pripažinęs, kad trišaliu susitarimu buvo sudaryta būsimos reikalavimo perleidimo sutartis, kasacinis teismas padarė išvadą, kad trečiojo asmens turtinių teisių areštas vykdomajame procese priimtu antstolės patvarkymu neapėmė jo būsimos reikalavimo teisės užsakovei atsiskaityti už tinkamai ir laiku atliktus rangos darbus, kuriuos bus atlikusi subrangovė, arešto. Todėl ieškovė, pateikusi užsakovei (atsakovei) finansinius dokumentus, pagrindžiančius generalinio rangovo mokėjimo prievolę, pagal trišalį susitarimą įgijo teisę reikalauti atliktų subrangos darbų apmokėjimo tiesiogiai iš atsakovės, o atsakovė įgijo pareigą šį mokėjimą atlikti ieškovei. Kadangi ginčo atveju atsakovė mokėjimus atliko generalinio rangovo naudai, pervesdama lėšas išieškojimo iš skolininko turtinių teisių veiksmus atliekančiai antstolei, kasacinis teismas pripažino, kad atsakovė savo prievolę įvykdė netinkamam subjektui, dėl to atsakovės prievolė negali būti laikoma pasibaigusia tinkamu įvykdymu.

Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-969/2020

Civilinio proceso teisė

Dėl nuostolių, atsiradusių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuostolių, atsiradusių dėl reikalaujamos sumos sumokėjimo į teismo sąskaitą kitoje byloje, siekiant panaikinti atsakovės prašymu teismo pritaikytas laikinasias apsaugos priemones, atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad reikalaujamos sumos sumokėjimas į teismo sąskaitą pagal CPK 148 straipsnio 2 dalį yra tiesiogiai susijęs su laikinosiomis apsaugos priemonėmis – tai to paties teisės instituto dalis. Sumokėdamas reikalaujamą pinigų sumą į teismo sąskaitą atsakovas siekia

išvengti nuostolių, kuriuos jam sukelia (ar gali sukelti) laikinosios apsaugos priemonės. Sumokėdamas į teismo sąskaitą reikalaujamą sumą atsakovas praranda teisę atitinkamą laikotarpį ja naudotis, o tai gali sukelti jam nuostolių. Dėl to kasacinis teismas išaiškino, jog CPK 146 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama, be kita ko, kaip suteikianti teisę atsakovui, sumokėjusiam reikalaujamą sumą į teismo sąskaitą pagal CPK 148 straipsnio 2 dalį (kai dėl to laikinosios apsaugos priemonės pakeičiamos arba panaikinamos), įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, reikalauti atlyginti dėl šios sumos sumokėjimo atsiradusius nuostolius. Vis dėlto kasacinis teismas nurodė, jog sprendžiant dėl atsakovo nuostolių, patirtų sumokėjus reikalaujamą sumą į teismo sąskaitą, reikia nustatyti tokias aplinkybes: ar teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės būtų sukėlusios atsakovui nuostolius, jei jos nebūtų pakeistos ar panaikintos; kokio dydžio nuostolius atsakovui būtų sukėlusios teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, jei jos nebūtų buvusios pakeistos ar panaikintos; ar reikalaujamos sumos sumokėjimas į teismo sąskaitą buvo būtinas, siekiant išvengti teismo pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių sukeltų nuostolių; kokio dydžio nuostolius atsakovas patyrė dėl reikalaujamos sumos sumokėjimo į teismo sąskaitą; ar atsakovo nuostolių dydis dėl reikalaujamos sumos sumokėjimo į teismo sąskaitą (dėl negalėjimo tam tikrą laiką naudotis savo pinigais) yra pagrįstas; koks santykis tarp atsakovo nuostolių, kuriuos jam būtų sukėlusios laikinosios apsaugos priemonės, jei jos nebūtų buvusios pakeistos ar panaikintos, ir pagrįstų atsakovo nuostolių dėl reikalaujamos sumos sumokėjimo į teismo sąskaitą.

Kasacinis teismas nurodė, kad vien ta aplinkybė, jog atsakovė (šioje byloje – ieškovė) pati pasirinko vietoj jos turto arešto į teismo sąskaitą sumokėti reikalaujamą pinigų sumą, nereiškia, kad ji prarado teisę reikalauti nuostolių, atsiradusių dėl negalėjimo atitinkamą laiką naudotis šia suma, atlyginimo. Kasacinio teismo vertinimu, minimalių nuostolių dydis, apskaičiuotas pagal CK 6.210 straipsnį, laikytinas aktualiu ir sprendžiant dėl atsakovo nuostolių, patirtų negalint naudotis savo pinigais dėl reikalaujamos sumos sumokėjimo į teismo sąskaitą, pagrįstumo. Tai reiškia, kad pagal bendrą taisyklę atsakovo nuostoliai dėl negalėjimo tam tikrą laiką naudotis savo pinigais, neviršijantys CK 6.210 straipsnyje nustatytų minimalių nuostolių dydžių, laikytini pagrįstais. Tuo tarpu nuostolius, viršijančius CK 6.210 straipsnyje nustatyto dydžio minimalius nuostolius, kiekvienu atveju reikia pagrįsti individualiai.

Kadangi ieškovė reikalavo priteisti didesnę nuostolių sumą nei CK 6.210 straipsnio 2 dalyje nustatyti minimalūs nuostoliai, kasacinis teismas sutiko su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad prašomo priteisti dydžio nuostolių nebuvo pagrindo priteisti, tačiau pažymėjo, jog teismai nevertino, ar nėra pagrindo priteisti mažesnio nei prašomo priteisti dydžio nuostolius. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-12-969/2020

Dėl teisėjo (ne)šališkumo

Kasaciniame skunde buvo keliamas teisėjo šališkumo klausimas. Atsakovas teigė, kad jis neteko galimybės į nešališką požiūrį, kadangi pirmosios instancijos teismo vidinis įsitikinimas buvo nulemtas kitos to paties teisėjo išnagrinėtos civilinės bylos dėl tų pačių asmenų, ir teismas tuo sprendimu rėmėsi kaip prejudiciniu šioje byloje. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo šališkumo nekonstatavo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien teismo sudėties tapatumas tuo atveju, kai pagrįstai remiamasi prejudicine ankstesnio teismo sprendimo galia, nesuponuoja pagrindo konstatuoti teismo (teisėjo) šališkumo, išankstinės nuomonės (nusistatymo). Tačiau šios bylos ir kitos išnagrinėtos bylos nagrinėjimo dalykas bei įrodinėtinos aplinkybės skyrėsi; kitoje civilinėje byloje teismas nesprenė ginčo dėl šalių tarpusavio santykių, dėl kurių ginčas kilo šioje byloje. Nors ankstesnėje byloje apeliacinės instancijos teismas pasisakė ir dėl šiai bylai reikšmingų aplinkybių, tokios teismo nurodytos aplinkybės nesukelia teisinių padarinių; jos turi būti nustatomos konkretų ginčą nagrinėjančio teismo, vadovaujantis įrodymų tyrimo ir vertinimo taisyklėmis. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad šią bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas neturėjo teisinio pagrindo (kaip

prejudicinėmis) remtis kitoje išnagrinėtoje civilinėje byloje nurodytomis aplinkybėmis dėl šalių nesąžiningumo bei kitų aplinkybių. Teisiškai reikšmingos šioje byloje pareikšto reikalavimo pagrindumui įvertinti aplinkybės turėjo būti nustatytos šioje byloje, ištyrus ir įvertinus šios bylos duomenis.

Kasacinis teismas nurodė, jog aplinkybė, kad šią bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas nepagrįstai (kaip prejudicinėmis) rėmėsi kai kuriomis aplinkybėmis, nustatytomis kitoje civilinėje byloje, savaime nepagrindžia teismo (teisėjo) šališkumo, absoliutaus šio teismo sprendimo negaliojimo pagrindo. Be to, nors yra ryšys tarp to paties teismo (teisėjo) nagrinėtų bylų, nes šios bylos ieškovas ir atsakovai dalyvavo atsakovų procesiniu statusu ankstesnėje byloje, šioje byloje ieškovo reikalavimas priteisti nepagrįsto praturtėjimo sumą iš atsakovų pareikštas, atsižvelgiant į kitos civilinės bylos išnagrinėjimo rezultata, tačiau tokio bylų ryšio teisėjo šališkumui, neobjektyvumui konstatuoti nepakanka. Tačiau kasacinis teismas pabrėžė, kad atsakovo abejones dėl teismo (teisėjo) nešališkumo objektyviai pagrindžia tai, kad, išsamiai susipažinęs su ankstesnės nagrinėtos bylos duomenimis ir juos vertinęs, analizavęs informaciją, reikšmingą tai bylai išspręsti, teismas (teisėjas) šiai bylai teisiškai reikšmingų aplinkybių nenustatinėjo, o išvadas daugiausia grindė kitos išnagrinėtos bylos, į kurios nagrinėjimo ribas šiai bylai išspręsti reikšmingos aplinkybės neįėjo, sprendimu.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo pirmosios instancijos teismo (teisėjo) nešališkumo principo pažeidimą, todėl panaikino teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-10-1075/2020

Dėl reikalavimo panaikinti savavališkos statybos aktus nagrinėjimo teisme

Ieškovė prašė teismo panaikinti Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos savavališkos statybos aktus. Pirmosios instancijos teismas nutraukė bylą kaip nenagrinėtiną teisme. Apeliacinės instancijos teismas bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Kasacinis teismas nurodė, kad savavališkos statybos aktas gali turėti įtakos asmens, kuriam jis surašytas, teisėms – jis gali riboti galimybę gauti statybą leidžiantį dokumentą. Taip pat savavališkos statybos aktas sukelia ir kitokio pobūdžio civilines teises pasekmes: CK 4.103 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu statinys (jo dalis) yra pastatytas ar statomas savavališkai, tai tokiu statiniu (jo dalimi) naudotis ar juo disponuoti (parduoti, padovanoti, išnuomoti ar pan.) draudžiama. Savavališkos statybos akte nurodomi ne tik faktiniai duomenys apie statybos darbus ir jų rezultatus, bet ir atliekamas teisinis jų įvertinimas. Jeigu su faktu ir jo teisiniu įvertinimu asmeniui atsiranda tam tikri įpareigojimai, suvaržymai, ribojimai, netekimai ar panašios teisinės pasekmės, tai tokių faktinių ir teisinių aplinkybių nustatymas turi reikšmę jo teisėms ar pareigoms.

Kasacinis teismas sprendė, kad savavališkos statybos aktas suvaržo asmens (statytojo) teises ir tokiu aktu asmuo pripažįstamas atlikęs teisę pažeidžiančius veiksmus, todėl ginčydamas savavališkos statybos aktą asmuo gina savo reputaciją ir siekia statybos teisėtumo pripažinimo. Ieškinio, kuriuo prašoma panaikinti kaip nepagrįstą savavališkos statybos aktą, dalykas yra reikalavimas dėl akto, darančio neigiamą įtaką asmens teisėms ir pareigoms, panaikinimo. Todėl reikalavimas panaikinti savavališkos statybos aktą atitinka įstatymo nuostatas, kad į teismą turi teisę kreiptis asmuo, kurio teisės ar teisėti interesai pažeidžiami, ir turi nurodyti ieškinio dalyką – materialinį teisinį reikalavimą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad su šioje byloje ginčijamų savavališkos statybos aktų priėmimu yra susijusi ne tik ši, bet ir keletas kitų bylų, o joms išspręsti yra svarbus tas pats faktas – ar savavališkos statybos aktai yra pagrįsti. Tai, kad bylose gali būti teisiškai reikšmingas tas pats faktas, yra vien tik pagrindas daryti išvadą dėl galimos faktų prejudicijos, o ne dėl proceso nutraukimo kitose bylose, kai jų procesas vyksta dėl netapataus ginčo. Šioje byloje pareikšto ieškinio to paties faktinio pagrindo nurodymas kitose bylose pareikštuose ieškiniuose ar prašymuose teismui, kai

ieškinių (prašymų) reikalavimai skiriasi, nesudaro teisinio pagrindo nutraukti šią bylą pagal CPK 293 straipsnio 3 punktą ar palikti ieškinį nenagrinėtą pagal CPK 296 straipsnio 1 dalies 4 punktą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-19-695/2020

Dėl apeliacinės instancijos teismo teisės ir pagrindų perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui po to, kai byla kasacinio teismo buvo perduota nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui

Kasaciniame skunde atsakovas prašė kasacinio teismo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria bylos dalis buvo perduota nagrinėti pirmosios instancijos teismui, nors kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismui buvo nurodęs šią bylos dalį išnagrinėti pačiam.

Kasacinis teismas ne kartą yra nuosekliai pabrėžęs, kad bylos gražinimas nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui yra *ultima ratio* proceso teisės institutas, todėl apeliacinės instancijos teismas gali perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo tik išimtiniais, įstatyme nustatytais atvejais. Pagal CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punktą apeliacinės instancijos teismas turi teisę perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui tik tais atvejais, kai nustatyta, kad bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nebuvo atskleista jos esmė ir kad pagal byloje pateiktus įrodymus bylos negalima iš esmės išnagrinėti apeliacinės instancijos teisme.

Konstatuodamas, kad neatskleista bylos esmė, teismas turi nurodyti, kokie svarbiausi teisiniai ar faktiniai klausimai yra nagrinėjamos bylos esmė, ir motyvuoti, kad šių aplinkybių nustatymas negalimas apeliacinės instancijos teisme dėl to, kad reikia surinkti didelės apimties naujų įrodymų.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad kasaciniam teismui CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodytu atveju panaikinus apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavus bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į kasacinio teismo pateiktus pagal CPK 362 straipsnio 2 dalį privalomus išaiškinimus, pats turi atlikti bylai teisingai išspręsti reikšmingų faktinių aplinkybių nustatymą ir jų teisinį įvertinimą. Kartu tokioje nutartyje pateikti kasacinio teismo išaiškinimai paprastai apibrėžia bylos nagrinėjimo iš naujo ribas. Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad nurodyta apibendrinta kasacinio teismo suformuluota taisyklė nereiškia, jog apeliacinės instancijos teismas jokiais atvejais neturi teisės, nustatęs CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodyto pagrindo buvimą, gražinti bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Praktikoje gali susiklostyti situacija, kad, apeliacinės instancijos teisme aiškinantis naujas bylai reikšmingas aplinkybes ar iš naujo vertinant bylos medžiagą, gali paaiškėti aplinkybės, kurios buvo dar nežinomos ar į kurias neatsižvelgta proceso kasaciniame teisme metu, sudarančios CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punkte aptartą pagrindą bylą gražinti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, tačiau tai turi būti atliekama pagal suformuotą kasacinio teismo praktiką.

Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas bylos esmės neatskleidimą, nemotyvavo, kodėl kasacinio teismo nurodytų aplinkybių nustatymas negalimas apeliacinės instancijos teisme. Apeliacinės instancijos teismas byloje rinko naujus įrodymus, kuriuos tik beliko įvertinti. Vien ta aplinkybė, kad šalys, apeliacinės instancijos teismo nuomone, pakankamai nesukonkretino savo pozicijų, sudaro pagrindą atitinkamai įvertinti šias aplinkybes (kaip įrodytas arba neįrodytas), o ne naikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir bylą perduoti šiam teismui iš naujo nagrinėti.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-13-611/2020

Bankroto teisė

Dėl bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės

Ieškovė (bankrutuojanti įmonė) prašė priteisti žalos atlyginimą iš bankroto administratoriaus. Ji nurodė, kad dėl bankroto administratoriaus neteisėto neveikimo įmonei priklausančios transporto priemonės nebuvo laiku realizuotos, nusidėvėjo ir todėl įmonė patyrė žalą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino didžiąją ieškinio dalį.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad bankroto administratoriui civilinė atsakomybė yra taikoma CK pagrindu, o Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) taikomas konkrečioms bankroto administratoriaus pareigoms išsiaiškinti ir pagrįsti bei jo veiksmų teisėtumui įvertinti. Teismui nustatius bankroto administratoriaus neteisėtus veiksmus, lėmusius žalą (nuostolių) atsiradimą, jo kaltė preziumuojama. Paneigti šią prezumpciją, t. y. įrodyti, kad nėra kaltės dėl atsiradusios žalos, turi bankroto administratorius.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog aplinkybė, kad bankrutuojančios įmonės turto pardavimas priskirtinas išimtinai kreditorių susirinkimo kompetencijai, neatleidžia bankroto administratoriaus nuo pareigos imtis visų reikiamų priemonių siekiant užtikrinti įmonės skolininkės interesus ir jos turto apsaugą, nes bankroto administratorius yra vienintelis įmonės skolininkės interesų atstovas bankroto procese. Taigi, nors ĮBĮ nuostatos nesuteikia teisės bankroto administratoriui savo nuožiūra spręsti dėl bankrutuojančios įmonės turto pardavimo kainos ir tvarkos, vykdydamas jam tenkančią pareigą ginti visų kreditorių interesus ir kiek įmanoma išsaugoti skolininko turtą, bankroto administratorius privalo imtis atitinkamų veiksmų (organizuoti turto pardavimo klausimo svarstymą kreditorių susirinkime, prireikus kreiptis į bankroto bylą nagrinėjančią teismą dėl atitinkamų sprendimų priėmimo), jei jie yra būtini bankrutuojančios įmonės turto vertei išsaugoti. Kadangi turto realizavimas už kuo didesnę kainą aktualus ne tik bankrutuojančios įmonės kreditoriams, bet ir bankroto administratoriaus atstovaujamai įmonei skolininkei, šios bankroto administratoriaus pareigos negali pašalinti aplinkybė, jog nė vienas iš kreditorių nepasinaudojo teise inicijuoti turto realizavimo klausimo sprendimą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad tam, jog kreditorių susirinkimas galėtų įgyvendinti jam priskirtą kompetenciją spręsti dėl bankrutuojančios įmonės turto pardavimo kainos ir tvarkos, turi būti sudarytos atitinkamos prielaidos, t. y. kreditorių susirinkimui turi būti pateikta informacija apie įmonės turimą turtą bei sudarytos sąlygos kreditoriams susirinkti. Tuo tarpu apžvelgiamoje byloje teismų nustatyta, kad bankroto administratorius nesiėmė būtinų veiksmų šaukti bendrovės kreditorių susirinkimus, todėl tai buvo pagrįstai įvertinta kaip neteisėtas neveikimas, pasireiškiantis, be kita ko, rūpestingumo pareigos nevykdymu. Šios bankroto administratoriaus pareigos nepanaikina aplinkybė, kad pagal ĮBĮ nuostatas inicijuoti kreditorių susirinkimo sušaukimą turėjo teisę ir patys ieškovės kreditoriai, nes būtent bankroto administratorius turi pareigą išsaugoti jo žinioje esantį ieškovei priklausančią pagal prigimtį greitai nuvertėjančią turtą, be to, ne visi bendrovės kreditoriai turi teisę reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad procesinė pareiga įrodyti, jog ginčo automobilis naudojant ieškovės administravimo tikslams buvo mažinamos bankroto administravimo išlaidos, todėl tai buvo naudinga tiek ieškovei, tiek jos kreditoriams, teko pačiam bankroto administratoriui, tačiau jis tokių įrodymų teismui nepateikė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-823/2020

Dėl bankroto bylos iškėlimo ne teismo tvarka pagrindu

Pareiškėjas (įmonės akcininkas, turintis 50 proc. akcijų) prašė teismo panaikinti kreditorių susirinkimo protokolą, kuriuo nutarta įmonės bankroto procedūrą vykdyti ne teismo tvarka, bei įmonės bankroto procesą ne teismo tvarka nutraukti. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo prašymą tenkino, o apeliacinės instancijos teismas – atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog siekiant bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka, svarbu, kad būtų kreditorių ir įmonės skolininkės tarpusavio pasitikėjimas ir tikėjimas, kad jiems

nereikalinga teismo pagalba ir įsikišimas vykdant bankroto procedūras. Pareiškėjas nagrinėjamoje byloje teigė, kad bankroto procedūra ne teismo tvarka buvo inicijuota skubotai, nuslepianč šį faktą nuo jo, egzistuojant su bankroto proceso ne teismo tvarka esme nesuderinamiems teisiniams konfliktams tarp jo ir kito įmonės savininko bei vadovo; bankroto procedūra galimai pradėta ir vykdoma įmonei, neturinčiai nuolatinio pobūdžio finansinių sunkumų. Nors byloje nebuvo teigiama, kad buvo pažeisti kreditorių nutarimų priėmimo procedūriniai reikalavimai, tačiau kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad kreditorių susirinkimo nutarimas teismo gali būti panaikinamas net ir nesant procedūrinių pažeidimų jį priimant, jei šio nutarimo turinys iš esmės pažeidžia kreditorių ir pačios bankrutuojančios įmonės interesus, viešąjį interesą bei savo esme prieštarauja protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams.

ĮBĮ nuostatos neįtvirtina, kad apie siūlymą bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka turėtų būti privalomai pranešta įmonės savininkams, todėl įmonės savininko neinformavimas ar netinkamas informavimas apie šaukiamą kreditorių susirinkimą, kuriame bus sprendžiama dėl įmonės bankroto proceso ne teismo tvarka, nelaikytinas ĮBĮ nustatytų procedūrinių kreditorių susirinkimo sušaukimo reikalavimų pažeidimu. Tačiau kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog, vertinant skundžiamą kreditorių susirinkimo nutarimą jo turinio teisėtumo aspektu, turi būti atsižvelgiama į aplinkybę, ar prieš tai įmonės akcininkai buvo tinkamai informuoti apie įmonės finansinę padėtį ir bankroto procedūrų įmonei inicijavimo faktą. Kreditorių susirinkimo nutarimas pradėti įmonės bankroto procesą ne teismo tvarka teismo galėtų būti panaikinamas apie tokio klausimo svarstymą neinformuoto (netinkamai informuoto) įmonės akcininko (savininko) reikalavimu tik nustačius, jog pateikus jam atitinkamą informaciją įmonės bankroto proceso galėjo būti išvengta.

ĮBĮ nuostatos įtvirtina draudimą vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka esant teisinių konfliktų tarp įmonės ir jos kreditorių, tačiau neįtvirtina tokio draudimo esant teisinių nesutarimų tarp pačios įmonės dalyvių. Vis tik kasacinis teismas nurodė, kad pareiškėjo argumentai, susiję su skundžiamo kreditorių susirinkimo nutarimo turinio teisėtumu, teismų turėjo būti vertinami atsižvelgiant į tai, ar pareiškėjo nurodomos aplinkybės galėjo lemti, jog bankroto ne teismo tvarka procesas buvo pradėtas įmonei, kurios bankroto galėjo būti išvengta taikant restruktūrizavimo ar kitas mokumo atkūrimo priemones. Nagrinėjamos bylos atveju pareiškėjas ginčijo įmonės nemokumą kaip vieną iš bankroto proceso ne teismo tvarka vykdymo sąlygų, todėl dėl šios sąlygos (ne)egzistavimo turėjo būti pasisakyta iš esmės. Kadangi teismai nenustatė su bendrovės (ne)mokumu susijusių aplinkybių, reikšmingų šiai bylai išspręsti, kasacinis teismas konstatavo, jog nėra galimybės nuspręsti dėl byloje pareikšto reikalavimo pagrįstumo. Dėl nurodytų argumentų teismų nutartys buvo panaikintos ir byla grąžinta pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-6-823/2020

Vykdomo procesas

Dėl reikalavimo nekilnojamąjį turtą perleisti kartu su žemės sklypo dalimi, kai turtas perleidžiamas priverstinio skolos išieškojimo procese

Pareiškėjai prašė pripažinti neteisėtu ir panaikinti antstolio patvarkymą, kuriuo antstolis paskelbė pareiškėjams priklausančio nekilnojamojo turto – žemės sklypo ir ant jo esančių butų pardavimą iš varžytynių, bei įpareigoti jį paskelbti apie pareiškėjų turto (butų) pardavimą, kiekvienam butui priskiriant atitinkamą dalį žemės sklypo. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjų skundą tenkino iš dalies, o apeliacinės instancijos teismas atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad materialiosios teisės normos imperatyviai nustato reikalavimą susitarti dėl teisių į žemės sklypą perdavimo (nuosavybės, nuomos ar užstatymo ar kt. teisės) tais atvejais, kai nekilnojamojo daikto perleidėjas yra žemės sklypo, kuriame yra tas daiktas, savininkas, o kai perleidžiamas nekilnojamasis daiktas yra butas ar kita patalpa daugiabučiame name, kuris yra perleidėjui bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype, – reikalavimą perleisti nuosavybės teisę į žemės sklypo dalį, reikalingą perleidžiamam butui ar kitai patalpai eksploatuoti. Tačiau kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad priverstinai parduodant

skolininko turtą nėra įtvirtinto ribojimo parduoti nekilnojamąjį turtą (statinius) atskirai nuo žemės sklypo, ant kurio pastatyti statiniai, taip pat toks turtas nėra priskirtas turtui, į kurį nebūtų galima nukreipti išieškojimo. Antstolis neturi teisės sutarties šalių vardu, priverstinai parduodamas nekilnojamąjį turtą, susitarti dėl pirkėjo teisės į skolininkui priklausantį žemės sklypą. Dėl to CK 6.394 straipsnio 2 dalies nuostata vykdymo procese siekiant užtikrinti pirkėjo interesų apsaugą gali būti taikoma tik tiek, kiek ji įtvirtina antstoliui pareigą pateikti turimą informaciją apie žemės sklypą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad analogiškai aiškintina ir Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 30 straipsnio 7 dalies norma, kai priverstinio skolininko turto pardavimo procedūrų metu parduodamas butas ar patalpa daugiabučiame name. Todėl, jeigu vykdydamas buto ar kitos patalpos daugiabučiame name pardavimą priverstinio išieškojimo būdu antstolis kartu su parduodamu butu ar kita patalpa perleistų ir nuosavybės teisę į žemės sklypo dalį, reikalingą parduodamam butui ar kitai patalpai eksploatuoti, kai tokia dalis nėra nustatyta ir apibrėžta, jis pakeistų skolininko (parduodamo nekilnojamojo daikto savininko) materialiuųjų teisių ir pareigų apimtį ir taip viršytų savo kompetencijos ribas.

Byloje buvo nustatyta, kad patvarkymu antstolis įpareigojo pareiškėjus pateikti dokumentus, patvirtinančius aplinkybę, kad Nekilnojamojo turto registruui buvo teiktas prašymas įregistruoti duomenis apie žemės sklypo padalijimą, jo dalių priskyrimą prie pareiškėjams priklausančių butų ir naudojimosi žemės sklypu tarp bendraturčių tvarkos nustatymą, bei informavo, kad nepateikus informacijos antstolis spręs klausimą dėl įkeisto turto pardavimo iš varžytynių parduodant kiekvieną nekilnojamojo turto objektą atskirai. Tačiau pareiškėjai jokių veiksmų neatliko. Esant tokioms aplinkybėms, kasacinis teismas sprendė, kad antstolis, neturėdamas įgalinimų bei teisės veikti pareiškėjų, kaip parduodamų nekilnojamųjų daiktų savininkų, vardu ir atlikti veiksmų, susijusių su pareiškėjams priklausančio žemės sklypo padalijimu, jo dalių priskyrimu prie jiems priklausančių butų ir naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymu, vykdydamas priverstinį skolos išieškojimą iš įkeisto nekilnojamojo turto, teisėtai nusprendė šį turtą parduoti iš varžytynių. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-45-421/2020

Statybų teisė

Dėl statybos techninės priežiūros paslaugų teikimo

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės skolą už vykdytą statybos techninę priežiūrą. Atsakovė priešieškiniu prašė sumažinti ieškovės teiktų statybos techninės priežiūros paslaugų kainą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priešieškini atmetė, o ieškini patenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai statinio statybos techninė priežiūra atliekama sutarties pagrindu, jai taikomos Civilinio kodekso normos, reglamentuojančios paslaugų sutartis. Paslaugų sutartimi įsipareigojama rūpestingai (atidžiai) atlikti tam tikrą veiklą (veiksmus), tačiau paprastai neįsipareigojama sukurti tam tikrą rezultatą. Taigi jeigu įsipareigojama dėti pastangas vykdant tam tikrą veiklą, tai tokios prievolės skolininkas atsako už netinkamas pastangas (nerūpestingą veiklą), bet neatsako dėl to, kad nebuvo sukurtas konkretus rezultatas, nes tokios pareigos jis neturėjo.

Nagrinėjamu atveju ieškovė sutartimi įsipareigojo pagal teisės aktų reikalavimus savo rizika ir atsakomybe atlikti statinio statybos techninę priežiūrą daugiabučiame name, tačiau nesusitarė sukurti ar pasiekti kokį nors rezultatą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nepagrįstai rėmėsi faktinėmis aplinkybėmis, apibūdinančiomis ne ginčo sutarties vykdymą, bet patvirtinančiomis, kad buvo pasiektas rangos sutartyje, sudarytoje su trečiuoju asmeniu (rangove), nustatytas rezultatas – atlikti pastato atnaujinimo (modernizavimo) darbai. Ieškovė su atsakove susitarė, kad vykdytoja (ieškovė) atsako tik už tuos ieškinius, reikalavimus, nuostolius ar žalą, kurie yra tiesiogiai susiję su jos sutartinių prievolių nevykdymu arba netinkamu vykdymu. Todėl kasacinis teismas pabrėžė, kad ši sutarties nuostata sudaro pagrindą daryti išvadą, kad ieškovės atsakomybės negali lemti netinkamas trečiojo asmens prisiimtų pagal rangos sutartį įsipareigojimų vykdymas.

Tinkamas pastato atnaujinimo (modernizavimo) darbų atlikimas neturi įtakos vertinant ginčo sutarties vykdymo tinkamumą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovė priešieškiniu siekė ginti, jos nuomone, pažeistas teises įstatyme nustatytu būdu – reikalaujama suteiktų paslaugų kainos sumažinimo, kuriam taikyti pakankamas pagrindas yra netinkamas paslaugų suteikimas. Atsakovė nereikalavo ieškovės civilinės atsakomybės už žalos padarymą. Dėl to teismai turėjo spręsti, ar yra pagrindas taikyti atsakovės pasirinktą teisių gynybos būdą, o ne tirti žalos atsiradimo ar neatsiradimo faktines aplinkybes, kurios nagrinėjamoje byloje neturi teisinės reikšmės.

Kadangi byla nagrinėję teismai nevertino ieškovės sutartinių prievolių vykdymo tinkamumo pagal paslaugų sutartis reglamentuojančiose teisės normose įtvirtintas taisykles (ar ieškovės suteiktos paslaugos atitiko kliento interesų prioriteto principą, ar ieškovas laikėsi profesijos standartų, ar veikė kaip profesionalas), kasacinis teismas konstatavo, kad bylos dalis dėl priešieškinio esmės liko neatskleista. Dėl to teismų priimti procesiniai sprendimai buvo panaikinti ir byla perduota iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-22-403/2020

Darbo teisė

Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekse nustatytų terminų kvalifikavimo

Kasaciniame skunde keliami 2016 m. Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 220 straipsnio 1 dalyje nustatyto trijų mėnesių termino kreiptis į darbo ginčų komisiją (toliau – ir DGK) su prašymu išnagrinėti individualų darbo ginčą dėl teisės ir 231 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto vieno mėnesio termino pareikšti ieškinį dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo teisme kvalifikavimo ir taikymo klausimai. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šiuos terminus kvalifikavo skirtingai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad jo išaiškinimai dėl ieškinio senaties, procesinio bei procedūrinio terminų, priimti aiškinant 2002 m. DK normas, išlieka aktualūs ir aiškinant 2016 m. DK 220 bei 231 straipsnių normas, išskyrus išaiškinimą, kad pasibaigus ieškinio senaties terminui teisė kreiptis į teismą ir pati asmens subjektinė teisė išlieka, išnyksta tik teisė į valstybės prievarta užtikrinamą pažeistos teisės gynybą. Pastarasis išaiškinimas, atsižvelgiant į 2016 m. DK 15 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą kitokią, nei 2002 m. DK 27 straipsnio 1 dalyje buvusi, ieškinio senaties apibrėžtį, iš dalies koreguotinas išaiškinant, kad pasibaigus ieškinio senaties terminui teisė kreiptis į darbo ginčų komisiją bei teismą ir pati asmens subjektinė teisė išlieka, išnyksta tik teisė į valstybės prievarta užtikrinamą pažeistos teisės gynybą.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad atsižvelgiant į teisinio reglamentavimo, įtvirtinto 2016 m. DK normose ir 2002 m. DK normose, tapatumą ir pasikeitimus, ankstesnė kasacinio teismo praktika išlieka aktuali ir kvalifikuojant 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje nustatytą trijų mėnesių terminą. Šis terminas skirtas darbo santykių dalyviams, kurie mano, kad kitas darbo teisės subjektas pažeidė jų teises dėl darbo teisės normų ar abipusių susitarimų nevykdymo ar netinkamo jų vykdymo, kreiptis į DGK su prašymu išnagrinėti individualų darbo ginčą dėl teisės. Jis siejamas su veiksmų atlikimu ne teisme, o neteisminėje institucijoje – DGK, gali būti šios atnaujintas. Šio termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) nelemia asmens materialiosios subjektinės teisės pasibaigimo ir nepanaikina asmens teisės į valstybės prievarta užtikrinamą jo pažeistų teisių gynybą, o lemia teisės atlikti procedūrinį veiksmą išnykimą. Šiam terminui pasibaigus ir jo neatnaujinus, individualus darbo ginčas dėl teisės negali būti nagrinėjamas iš esmės DGK, tačiau darbo ginčo šalis pagal 2016 m. DK 220 straipsnio 2 dalį, 231 straipsnio 1 dalį turi teisę per vieno mėnesio nuo DGK sprendimo priėmimo dienos terminą pareikšti ieškinį dėl darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo teisme. Kadangi teismas netikrina ir neperžiūri DGK sprendimo ir 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje nustatyto trijų mėnesių kreipimosi termino aspektais, šio procedūrinio termino (ne)pasibaigimo iki kreipiantis į DGK ir jo (ne)atnaujinimo DGK sprendimu klausimai neturi teisinės reikšmės ieškinio dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės, dėl kurio išnagrinėjimo buvo kreiptasi į DGK, priėmimui ir nagrinėjimui teisme.

Kasacinis teismas nurodė, kad jo išaiškinimai, priimti galiojant 2002 m. DK, reikšmingi ir sprendžiant dėl 2016 m. DK 231 straipsnio 1 dalyje nustatyto vieno mėnesio termino, nesant esminių pakitimų dėl šios normos reglamentavimo. Šis terminas skirtas darbo ginčo šaliai, nesutinkančiai su DGK sprendimu, taip pat DGK priėmus sprendimą atsisakyti atnaujinti praleistą 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, pareikšti ieškinį dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo teisme. Jis siejamas su veiksmy atlikimu teisme. Aptariamas terminas yra universalus ir nėra siejamas su konkrečiu materialiojo teisinio reikalavimo rūšimi. Aptariamo termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) lemia teisės atlikti procesinį veiksmy – pateikti teismui ieškinį dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo – išnykimą, t. y. asmens procesinę subjekcinę teisę pasibaigia.

Taigi kasacinis teismas išaiškino, kad 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje, DK 231 straipsnio 1 dalyje nustatyti terminai nėra ieškinio senaties terminai. 2016 m. DK 220 straipsnio 1 dalyje nustatytas trijų mėnesių terminas yra procedūrinis terminas, kuriam tiek, kiek procedūrinių terminų taikymo nereglamentuoja DK normos, pagal įstatymo analogiją taikomos CPK VII skyriaus „Procesiniai terminai“ normų nuostatos dėl procesinių terminų taikymo ir skaičiavimo, išskyrus DK ir kitų įstatymų nustatytas išimtis. 2016 m. DK 231 straipsnio 1 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas yra procesinis terminas, kuriam taikomos CPK VII skyriaus „Procesiniai terminai“ normų nuostatos dėl procesinių terminų taikymo ir skaičiavimo, išskyrus DK ir kitų įstatymų nustatytas išimtis. Procesinius terminus teismas taiko *ex officio*, nepriklausomai nuo šalių valios.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-28-701/2020

Viešieji pirkimai

Dėl tiekėjų pasiūlymų siaurąja prasme vertinimo ir tiekėjo teisės juos paaiškinti

Ieškovė, be kitų reikalavimų, prašė pripažinti neteisėtu bei panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą dėl viešojo pirkimo laimėtojo išrinkimo ir konkursą nutraukti. Ieškovė teigė, kad trečiojo asmens pasiūlymas neatitinka techninės specifikacijos nuostatos, įtvirtinančios reikalavimą elektriniam bešepetėliniam mikrovarikliui turėti vandens reguliavimą ant variklio, nes trečiojo asmens pasiūlyme nurodytame įrenginyje vandens reguliavimas nėra fiziškai ant variklio. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, o apeliacinės instancijos teismas atmetė.

Nors ginčo techninės specifikacijos sąlygos formuluotė, vertinant pažodžiui, gali būti suprantama bei aiškinama ir kaip funkcijos apibūdinimas, ir iš dalies kaip fizinės vietos reikalavimas, kasacinis teismas vertino, jog, atsižvelgiant į atsakovės siekiamus tikslus (vandens reguliavimo funkcija ant variklio užtikrina gydytojo darbo ergonomiką ir svarbiausia – pacientų gydymo kokybę, nes suteikia galimybę gydytojui operatyviai reaguojant į gydymo eigą, neatsitraukiant nuo paciento bei nenutraukiant gydymo itin lengvai ir greitai pakeisti vandens kiekį instrumente, o tai yra ypač svarbu tam tikromis gydymo aplinkybėmis.) ir į tai, kaip ji juos įgyvendino, techninėje specifikacijoje įtvirtintas būtent pirkimo objekto funkcinis reikalavimas – pasiūlyti tokį odontologinį įrenginį, kurio elektrinis bešepetėlinis mikrovariklis turėtų vandens reguliavimo funkciją. Dėl to vien tai, kad žiedas, kuriuo reguliuojamas vanduo, su tiekimo žarna yra tvirtinami prie variklio, nepaneigia mikrovariklio turimos vandens reguliavimo funkcijos įgyvendinimo. Kasacinis teismas pabrėžė, jog ginčo reikalavimą kvalifikavus kaip funkcinį reikalavimą (o ne kaip bendrąją techninę specifikaciją), nėra *de jure* (teisiškai) reikšminga, kad *de facto* (faktiškai) vandens reguliavimo žiedas iš pradžių tvirtinamas prie žarnos, o ne prie variklio, jei galiausiai visos šios sudėtinės dalys sujungiamos tarpusavyje į vientisą įrenginį, kuriuo galima atlikti reikalaujamą vandens reguliavimo funkciją.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į teisinį reguliavimą ir įvertinęs ligšiolinę kasacinio teismo praktiką, patikslino pasiūlymų siaurąja prasme lygiavertiškumo vertinimo sampratą funkcinių reikalavimų nustatymo atveju. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 37 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad kai perkančioji organizacija nurodo technines specifikacijas vadovaudamasi šio straipsnio 4 dalies 2 punkte nustatytais reikalavimais, ji neturi teisės atmesti

pasiūlymo dėl to, kad siūlomos prekės ar paslaugos, ar darbai neatitinka nurodytų techninių specifikacijų, kuriomis ji rėmėsi, jeigu dalyvis savo pasiūlyme bet kokiomis perkančiajai organizacijai tinkamomis priemonėmis, įskaitant ir šio įstatymo 39 straipsnyje nurodytas priemones, įrodo, kad jo pasiūlyti sprendiniai yra lygiaverčiai ir atitinka techninėje specifikacijoje keliamus reikalavimus. Taigi lygiavertiškumo kriterijus aktualus sprendžiant dėl pasiūlymų atitikties standarto, techninio liudijimo ar bendrųjų techninių specifikacijų (VPĮ 37 straipsnio 4 dalies 2 punktas), o ne funkcinio reikalavimo (ar norimo rezultato) (VPĮ 37 straipsnio 4 dalies 1 punktas) atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad funkcinis reikalavimas gali būti suformuluotas vienu iš keliolikos galimų variantų tiek turinio, tiek formos prasme, nėra poreikio spręsti dėl atitinkamo pasiūlymo lygiavertiškumo, kuris aktualus esant iš anksto apibrėžtam, aiškiam ir (ar) visuotinai žinomam reikalavimui, pavyzdžiui, standartui. Dėl to daug svarbiau nustatyti tikslų funkcinio reikalavimo turinį (kuris gali skirtis įvairiuose panašaus pobūdžio pirkimuose), pagal kurį reikėtų spręsti dėl pasiūlyto sprendinio atitikties. Taigi kasacinis teismas sprendė, jog trečiojo asmens pasiūlymas atitiko techninėje specifikacijoje nustatytą funkcinį reikalavimą.

Vis tik kasacinis teismas konstatavo, jog perkančioji organizacija pažeidė VPĮ 55 straipsnio 9 dalį, leisdama trečiajam asmeniui pakeisti pasiūlymą iš esmės po pasiūlymų pateikimo termino, t. y. pateikti duomenis dėl skalerio ir odontologinio įrenginio suderinamumo. Trečiojo asmens kartu su pasiūlymu atsakovei pateiktoje odontologinio įrenginio instrukcijoje nurodyta, kad siekiant užtikrinti įrenginio saugumą, jį leidžiama eksploatuoti tik su originaliomis arba šiam įrenginiui aprobuotomis dalimis. Taigi nesant gamintojo patvirtinimo (aprobacijos), negalima daryti išvados, kad į įrenginį gali būti įmontuojama kito gamintojo pagaminta dalis. Nustatęs, kad iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos trečiojo asmens įrenginio ir skalerio suderinamumas nebuvo pagrįstas jokiais įrodymais, kasacinis teismas sprendė, jog paskutinę pasiūlymų pateikimo dieną trečiojo asmens pasiūlymas neatitiko techninės specifikacijos reikalavimo. Nurodytų dokumentų pateikimas po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos reiškia ne pasiūlymo paaiškinimą, o pasiūlymo keitimą iš esmės, kuris lemia VPĮ 55 straipsnio 9 dalies pažeidimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas atsakovės sprendimą dėl konkurso laimėtojo išrinkimo pripažino neteisėtu, o, kadangi viešojo pirkimo sutartis jau buvo įvykdyta, skyrė atsakovei baudą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-916/2020

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt